Opinjoni tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew dwar "It-trasport, l-enerġija u s-servizzi ta' interess ġenerali bħala xpruni tat-tkabbir sostenibbli tal-UE permezz tar-rivoluzzjoni diġitali"

(opinjoni fuq inizjattiva proprja)

(2019/C 353/13)

Relatur: **Alberto MAZZOLA**

Korelatur: **Evangelia KEKELEKI**

Deċiżjoni tal-Assemblea Plenarja	24.1.2019
Bażi legali	Artikolu 32(2) tar-Regoli ta' Proċedura Opinjoni fuq inizjattiva proprja
Sezzjoni kompetenti	Sezzjoni għat-Trasport, l-Enerġija, l-Infrastruttura u s-Soċjetà tal-Informazzjoni
Adottata fis-sezzjoni	3.7.2019
Adottata fil-plenarja	17.7.2019
Sessjoni plenarja nru	545
Riżultat tal-votazzjoni (favur/kontra/astensjonijiet)	183/13/19

1. Konklużjonijiet u rakkomandazzjonijiet

1.1. Il-KESE jemmen li sistemi Ewropej sodi tat-trasport, l-enerġija u s-servizzi ta' interess ġenerali huma vitali għal kontinent integrat bis-sħiħ li jindirizza l-isfidi globali ta' tkabbir kompetittiv sostenibbli f'ambjent modern, diġitalizzat u intelliġenti li jista' jindirizza t-tkabbir ekonomiku, il-prosperità, l-opportunitajiet ta' impjiegi, il-faqar, l-inugwaljanza, il-klima, il-paċi u l-ġustizzja, kif meħtieġ mill-Għanijiet ta' Żvilupp Sostenibbli tan-NU. Il-parteċipazzjoni attiva u l-involviment taċ-ċittadini tal-UE – bħala imprendituri, produtturi, ħaddiema, konsumaturi, prosumaturi, investituri u utenti finali – għandhom ikunu, skont il-KESE, fiċ-ċentru tal-għażliet u tal-azzjonijiet ta' politika.

1.2. Il-KESE huwa konvint bis-sħiħ li t-tlestija tas-Suq Uniku tal-UE għadha l-aktar pilastru importanti biex jissaħħaħ it-tkabbir Ewropew diġitalizzat. Il-KESE jistieden lill-Kummissjoni Ewropea (KE) issaħħaħ u tivverifika l-implimentazzjoni korretta tal-leġislazzjoni approvata kemm għan-negozji kif ukoll għall-konsumaturi u **jħeġġeġ lill-KE tirrevedi l-White Paper tas-Suq Uniku** sabiex toħloq strateġija biex jitlesta s-Suq Uniku sal-2025, għal kumpaniji aktar b'saħħithom akkumpanjati minn protezzjoni usa' għall-ħaddiem u l-konsumatur u li tkopri servizzi tat-trasport Ewropej ġodda, intelliġenti, interkonnessi bis-sħiħ u interoperabbli, l-enerġija u s-servizzi ta' interess ġenerali.

1.3. Il-KESE jirrakkomanda l-iżvilupp ta' **ambjent regolatorju li jixpruna l-kompetizzjoni u l-innovazzjoni**, u jagħti liċ-ċittadini u lill-kumpaniji fiduċja u sensibilizzazzjoni dwar il-benefiċċji tat-teknoloġija diġitali applikati għat-trasport, l-enerġija u s-servizzi ta' interess ġenerali għaċ-ċittadini, il-konsumaturi, il-kumpaniji u l-ħaddiema, inklużi dawn kollha kkombinati f'"persuna elettronika" unika. Il-KESE jissuġġerixxi tranżizzjoni mill-kunċetti tas-sjieda tad-data għal definizzjoni tad-drittijiet tad-data għall-persuni u l-entitajiet legali. Il-konsumaturi għandu jkollhom kontroll tad-data prodotta mit-tagħmir konness sabiex il-privatezza tal-konsumaturi tkun żgurata.

1.4. **Il-fluss liberu tad-data huwa essenzjali**. Għalhekk, il-KESE jitlob li jinstabu soluzzjonijiet effettivi li jeliminaw il-problemi assoċjati mal-aċċessibbiltà, l-interoperabbiltà u t-trasferiment tad-data, filwaqt li jiġu żgurati protezzjoni xierqa tad-data u l-privatezza, kompetizzjoni ġusta u għażla usa' għall-konsumatur. L-istess kundizzjonijiet għandhom japplikaw għall-kumpaniji pubbliċi u privati b'kundizzjonijiet ta' reċiproċità għall-iskambji tad-data u l-kumpens tal-ispejjeż.

1.5. Il-KESE jappella lill-KE u lill-Istati Membri biex jallokaw biżżejjed riżorsi u setgħat biex jimmonitorjaw u jinfurzaw b'mod effiċjenti l-leġislazzjoni eżistenti. Barra minn hekk, il-KESE jistieden lill-Istati Membri biex jadottaw malajr il-proposta tal-KE għal **skema ta' rimedju kollettiv tal-UE**. Għandu jiġi żgurat li l-każijiet sostanzjati tajjeb biss jitmexxew 'il quddiem, b'hekk tiġi evitata litigazzjoni eċċessiva.

1.6. Il-KESE għandu pożizzjoni ċara dwar il-kwistjoni rigward sa fejn huwa etikament aċċettabbli li d-deċiżjonijiet li għandhom jittieħdu jiġu ddelegati lil **sistemi bbażati fuq l-intelliġenza artifiċjali** (IA): is-sistemi awtomatizzati kollha, irrispettivament minn kemm huma sofistikati, iridu joperaw skont il-prinċipju tal-kontroll mill-bniedem fuq il-magna.

1.7. **Il-KESE jistieden lill-KE tippubblika gwida u kjarifiki dwar ir-Regolament Ġenerali dwar il-Protezzjoni tad-Data (GDPR)** biex jinkiseb infurzar uniformi u livell għoli ta' protezzjoni tad-data u tal-konsumatur, inkluż għal karozzi konnessi u awtomatizzati, u biex jiġu riveduti r-responsabbiltà tal-prodott u r-regoli tal-assigurazzjoni biex jiġu adattati għal sitwazzjoni fejn id-deċiżjonijiet se jsiru dejjem aktar permezz ta' softwer. Iċ-ċibersigurtà hija ta' importanza kbira sabiex tiġi żgurata tranżizzjoni sikura u aċċettata.

1.8. Il-KESE jħeġġeġ lill-**KE tiżviluppa qafas xieraq għas-sistemi tal-kura tas-saħħa nazzjonali u diġitalizzati biex tiġi kondiviża** d-data dwar is-saħħa taċ-ċittadini tal-UE skont ir-Regolament Ġenerali dwar il-Protezzjoni tad-Data, fi kliem ieħor taħt kondizzjonijiet stretti ta' privatezza u anonimità, għall-finijiet ta' riċerka u innovazzjoni mwettqa mill-istituzzjonijiet u l-kumpaniji tal-UE.

1.9. Peress li l-**5G** ser tgħolli **<u>t-teknoloġija tal-mowbajl u tal-Internet</u>** għall-istatus ta' **<u>Teknoloġija għal Użu Ġenerali</u>** li tikkontribwixxi b'mod qawwi għall-"proċess ta' mutazzjoni industrijali li kontinwament qed jirrevoluzzjona minn ġewwa l-istruttura ekonomika, qed kontinwament jeqred il-qadima, u bla heda joħloq waħda ġdida ...", il-**KESE jħeġġeġ lill-istituzzjonijiet tal-UE u lill-Istati Membri biex ilestu s-Suq Uniku Diġitali inkluż l-iżvilupp ta' kapaċitajiet biex jintegraw u jużaw is-servizzi tal-5G biex jiddefendu u jtejbu l-kompetittività tal-industriji Ewropej** bħat-trasport u l-karozzi, l-enerġija, il-kimiki u l-farmaċewtiċi, il-manifattura, inklużi l-SMEs, u l-finanzi, fejn l-Ewropa hija forza dinjija ewlenija.

1.10. Il-KESE jistieden lill-KE biex timmonitorja b'mod strett il-progress fit-tixrid u l-użu reali tal-5G u jistieden lill-Istati Membri biex iħaffu aktar il-proċess. Il-KESE jissuġġerixxi li tiġi adottata politika Ewropea li tirrikjedi li kull pajjiż ikollu mill-inqas żewġ fornituri, li tal-inqas wieħed minnhom ikun Ewropew.

1.11. Barra minn hekk, sabiex ikunu jistgħu jiġu vvalutati r-riskji potenzjali tar-radjazzjoni elettromanjetika għas-saħħa tal-bniedem u għall-ambjent, il-KESE jistieden lill-Kummissjoni biex tara li titwettaq valutazzjoni tal-impatt bijoloġiku tar-radjazzjoni tal-5G.

1.12. Il-KESE jindika li t-trasformazzjoni diġitali tas-sistemi Ewropej ta' enerġija u trasport jirrikjedu settijiet ta' ħiliet ġodda għall-ħaddiema u l-impjegati fil-livelli kollha, u jenfasizza l-ħtieġa għal rabtiet aktar b'saħħithom bejn il-fornituri tal-edukazzjoni u t-taħriġ u l-industrija, li jrawmu **mekkaniżmi fuq skala kbira li jsaħħu l-litteriżmu diġitali, il-kapaċitajiet diġitali tul il-ħajja** u t-taħriġ permanenti: il-Fond Soċjali Ewropew irid jikkontribwixxi għal dawn il-kwistjonijiet. L-edukazzjoni u t-taħriġ huma meħtieġa wkoll għaċ-ċittadini u l-konsumaturi sabiex ma jiġux esklużi mis-suq diġitali minħabba nuqqas ta' aċċess għan-netwerk tal-komunikazzjonijiet elettroniċi jew minħabba l-illitteriżmu diġitali. Għall-KESE hemm il-ħtieġa li tittejjeb l-iġjene ċibernetika anke permezz ta' kampanji ta' sensibilizzazzjoni fost l-individwi u n-negozji ([1]).

1.13. Bil-għan li jorganizza t-tranżizzjoni lejn mobilità mingħajr emissjonijiet jew b'emissjonijiet baxxi, **il-KESE jappoġġja: approċċ integrat u sistemiku, li huwa teknoloġikament newtrali**; vetturi u infrastruttura b'emissjonijiet baxxi jew mingħajr emissjonijiet; bidla gradwali u fit-tul għal karburanti alternattivi u mingħajr emissjonijiet netti ta' karbonju; żieda fl-effiċjenza, bħal fil-każ tal-Ajru Uniku Ewropew, billi jsir l-aqwa użu mit-teknoloġiji diġitali, bħal fil-każ tas-Sistema Ewropea tal-Ġestjoni tat-Traffiku Ferrovjarju (ERTMS), u l-ipprezzar intelliġenti u billi jitħeġġu aktar l-integrazzjoni multimodali u l-bidliet lejn modi tat-trasport aktar sostenibbli; **ċittadini responsabilizzati li huma dejjem aktar konnessi u li jagħżlu <u>"l-mobilità bħala servizz"</u>.**

([1]) ĠU C 227, 28.6.2018, p. 86.

1.14. Skont il-KESE, il-kontribut tas-settur tal-enerġija għad-dekarbonizzazzjoni għandu jgħaddi minn diversi azzjonijiet:

— l-użu ta' teknoloġiji emerġenti ewlenin favur ekonomija newtrali mil-lat ta' klima, effiċjenti fl-użu tal-enerġija u ċirkolari;

— **<u>konċentrazzjoni fuq grilji intelliġenti</u>** biex jiġi integrat u ottimizzat l-użu ta' sorsi rinnovabbli differenti;

— teknoloġiji nodfa fil-produzzjoni, il-ħżin, it-trażmissjoni, id-distribuzzjoni u l-konsum tal-enerġija, ir-rispons min-naħa tad-domanda, l-effiċjenza enerġetika, il-bini u l-mikroġenerazzjoni;

— strateġija speċjali għal industriji u reġjuni b'użu intensiv tal-enerġija;

— sistema aktar robusta għas-sistema għall-iskambju ta' kwoti tal-emissjonijiet;

— strumenti aktar b'saħħithom għas-sigurtà u ċ-ċibersigurtà tal-istrutturi u n-netwerks.

1.15. Il-KESE jirrimarka li:

— l-infrastrutturi Ewropej kbar interkonnessi tal-enerġija, it-trasport u l-komunikazzjoni huma l-punti nodali vitali tas-Suq Uniku u huma meħtieġa jekk l-UE trid tibqa' fuq quddiem nett tal-progress u l-kompetizzjoni madwar id-dinja;

— il-prijorità tat-trasport li n-netwerk TEN-T jitlesta tirrikjedi investimenti ta' madwar **EUR 500 biljun** għan-netwerk ewlieni biss sal-2030;

— l-investimenti minn atturi tas-suq fl-Ewropa għall-5G huma stmati għal **EUR 60-100 biljun** fis-sena għall-ħames snin li ġejjin; il-konnettività fiż-żoni rurali tkun teħtieġ investiment ta' EUR 127 biljun;

— il-ksib ta' ekonomija b'emissjonijiet netti żero tal-gassijiet b'effett ta' serra ser jirrikjedi investimenti addizzjonali fil-firxa ta' EUR 175 biljun sa EUR 290 biljun fis-sena għal total ta' **EUR 520-575 biljun** fl-enerġija, u madwar **EUR 850-900 biljun** fit-trasport.

1.16. Sabiex jiġu ffinanzjati tali investimenti kbar, madwar 9-10 % tal-PDG tal-UE, l-aktar privati, u fil-biċċa l-kbira addizzjonali, **il-KESE jirrakkomanda li jitrawmu ambjent li jiffavorixxi l-investiment, inkluża l-implimentazzjoni tar-"regola tad-deheb dwar l-investiment"** u skemi finanzjarji ġodda permezz ta' strumenti ta' koeżjoni, il-BEI, l-FNE u InvestEU, Orizzont Ewropa u inizjattivi konġunti pubbliċi u privati. Il-KESE jittama li l-investituri pubbliċi u privati jistgħu jġwettqu dawn l-investimenti, u għal dan il-għan jirrakkomanda li l-proċeduri amministrattivi jiġu ssemplifikati, il-fondi u l-finanzjament jiġu estiżi, l-esternalitajiet negattivi u pożittivi jiġu internalizzati, u jitrawwem ambjent li jiffavorixxi l-investiment. Il-ħidma kontinwa biex tinħoloq tassonomija tal-UE għal finanzjament ekoloġiku huwa pass importanti.

1.17. Madankollu l-KESE huwa konvint bis-sħiħ li huwa biss **kompromess politiku u soċjali** bbażat fuq viżjoni sistematika kondiviża b'kisba ċara tal-objettivi intermedji verifikabbli fuq perjodu qasir u medju li jiżgura li jiġu aċċettati impenn finanzjarju enormi bħal dan min-naħa ta' investituri privati u investiment pubbliku enormi bħal dan mill-kontribwent Ewropew.

2. Sfidi trasversali

2.1. L-Għanijiet ta' Żvilupp Sostenibbli (SDGs) huma sejħa għal azzjoni mill-pajjiżi kollha biex jinkiseb futur aħjar u aktar sostenibbli għal kulħadd. Huma jindirizzaw l-isfidi globali li qed niffaċċjaw, inklużi dawk relatati mat-tkabbir ekonomiku, il-prosperità, il-faqar, l-inugwaljanza, il-klima, l-opportunitajiet ta' impjieg, il-paċi u l-ġustizzja. L-SDGs huma wkoll sejħa urġenti biex id-dinja tersaq f'direzzjoni aktar sostenibbli. Id-diġitalizzazzjoni hija strettament marbuta mal-SDGs, peress li tgħin biex jintlaħqu permezz tar-responsabilizzazzjoni tal-industrija, l-innovazzjoni, l-infrastruttura u s-soċjetà b'mod ġenerali. Hemm evidenza ċara tar-rabta pożittiva bejn id-diġitalizzazzjoni u l-ksib ta' bosta SDGs.

2.2. Il-KESE jqis li l-Ewropa għandha tkun miftuħa għall-iżvilupp u l-introduzzjoni ta' tipi ġodda ta' mudelli ta' negozju, ibbażati fuq pjattaformi diġitali, dment li jiġu ssalvagwardjati l-klawżoli ta' trasparenza u dawk soċjali.

2.3. Filwaqt li aktar u aktar nies għandhom aċċess għat-teknoloġiji diġitali, qed jippersisti distakk diġitali fl-użu tat-teknoloġiji diġitali peress li xi wħud m'għandhomx aċċess għalihom u xi wħud huma aktar kapaċi minn oħrajn li jisfruttaw it-trasformazzjoni diġitali għal ħajja aħjar.

2.4. It-trasformazzjoni diġitali tal-ekonomija Ewropea titlob settijiet ta' ħiliet ġodda fil-livelli kollha. F'ħafna Stati Membri r-rabtiet bejn il-fornituri tal-edukazzjoni u l-industrija huma neqsin, meta, għall-kuntrarju, dawn l-iżviluppi jeħtieġu kooperazzjoni akbar sabiex jiġi evitat li jiżviluppaw diskrepanzi u spariġġi fil-ħiliet. L-edukazzjoni u t-taħriġ kontinwi u t-tagħlim tul il-ħajja huma elementi kruċjali fl-adattament għat-trasformazzjoni ta' postijiet tax-xogħol u fit-trawwim ta' żvilupp professjonali. L-edukazzjoni u t-taħriġ, anke permezz ta' proġetti ta' riċerka huma mod essenzjali biex jitrawmu t-talenti u jingħataw ħiliet ta' livell għoli sabiex l-UE tibqa' kompetittiva.

2.5. Barra minn hekk, il-KESE jemmen li l-UE u l-Istati Membri jeħtieġu jappoġġjaw lill-ħaddiema f'riskju li jitilfu xogħolhom minħabba kemm it-tranżizzjoni diġitali kif ukoll it-tranżizzjoni tal-enerġija. Għal dan il-għan, il-KESE jistieden lill-KE, lill-Parlament Ewropew u lill-Kunsill tal-UE jiżguraw li l-Fond Soċjali Ewropew u l-Fond Ewropew għall-Globalizzazzjoni jitfasslu u jiġu ffinanzjati b'mod xieraq biex jindirizzaw dawn l-isfidi.

2.6. Il-fluss liberu tad-data huwa essenzjali. Għalhekk, il-KESE jitlob li jinstabu soluzzjonijiet effettivi li jeliminaw il-problemi assoċjati mal-aċċessibbiltà, l-interoperabbiltà u t-trasferiment tad-data, filwaqt li jiġu żgurati protezzjoni tad-data u privatezza adatti. L-istess kundizzjonijiet għandhom japplikaw għall-kumpaniji pubbliċi u privati b'kundizzjonijiet ta' reċiproċità għall-iskambji tad-data u l-kumpens tal-ispejjeż.

2.7. Il-KESE jistieden lill-KE tiggarantixxi l-kompetizzjoni ġusta u l-għażla tal-konsumatur fil-qasam tal-aċċess għad-data. Fl-industrija tal-karozzi, l-aċċess ġust għad-data abbord il-vetturi ser ikun kruċjali biex jiġi żgurat li l-konsumaturi jkollhom aċċess għal servizzi tal-mobilità kompetittivi, konvenjenti u innovattivi. Il-KESE jirrakkomanda li l-KE tipprovdi gwida dwar kif ir-Regolament Ġenerali dwar il-Protezzjoni tad-Data u r-regoli dwar il-privatezza japplikaw għall-karozzi konnessi u awtomatizzati. Jista' jkun hemm ukoll sfidi simili fil-qasam tat-trasport pubbliku għall-"mobilità bħala Servizz".

2.8. Il-KESE jistieden ukoll lill-KE tirrevedi r-regoli dwar ir-responsabbiltà għal dannu minn prodotti u dwar l-assigurazzjoni biex tadattahom għal sitwazzjoni fejn id-deċiżjonijiet ser isiru dejjem aktar permezz tas-softwer. Il-prinċipji tas-sikurezza u s-sigurtà mid-disinn u b'mod awtomatiku għandhom jiġu applikati b'mod sistematiku sabiex tiżdied il-fiduċja fl-użu ta' dawn it-teknoloġiji.

2.9. Iċ-ċibersigurtà hija ta' importanza kbira sabiex tiġi ggarantita tranżizzjoni sikura. Hemm bżonn li jiġu indirizzati bis-sħiħ l-isfidi identifikati għas-setturi kruċjali fil-livell tal-UE – għandu jitħeġġeġ ir-rwol tal-aġenzija Ewropea taċ-ċibersigurtà, biex jitnaqqas ir-riskju ta' konnessjonijiet dgħajfa fil-grilja Ewropea dejjem aktar interkonnessa. Il-KESE b'mod partikolari jilqa' l-ħidma f'dan ir-rigward tan-Netwerk Ewropew għall-Operaturi tas-Sistema ta' Trażmissjoni tal-Elettriku (ENTSO-E).

2.10. Kwantitajiet kbar ta' data huma ġġenerati minn sensuri u bl-introduzzjoni progressiva tal-miters intelliġenti. Data bħal din trid tiġi pproċessata u tkun aċċessibbli mill-partijiet interessati rilevanti b'mod sikur u trasparenti li jippreserva l-libertajiet individwali. Il-KESE jenfasizza li filwaqt li l-potenzjal tat-teknoloġiji intelliġenti huwa sinifikanti, madankollu jisfida ħafna prinċipji stabbiliti sew ta' protezzjoni tal-konsumatur, bħall-privatezza, ir-responsabbiltà u s-sikurezza, kif ukoll l-isforzi biex jiġi miġġieled il-faqar enerġetiku. Fir-rigward tad-data, ir-regolaturi jeħtieġu jsibu approċċ li jippermetti lill-konsumaturi jkollhom aċċess u kontroll kostanti għad-data li jipproduċu huma stess u li jippromovi l-kompetizzjoni u joffri servizzi innovattivi.

2.11. L-intelliġenza artifiċjali dalwaqt ser tittrasforma s-setturi kollha u twassal għal għadd ta' sfidi. Pereżempju, hemm bżonn garanziji fir-rigward tat-trasparenza tat-teħid awtomatiku ta' deċiżjonijiet u l-prevenzjoni tad-diskriminazzjoni kontra l-konsumaturi.

2.12. Il-konsumaturi jeħtieġ ukoll li jkollhom aċċess għal prodotti sempliċi u standardizzati, speċjalment għall-konsumaturi li mhumiex esperti, il-konsumaturi anzjani u dawk kollha f'sitwazzjonijiet vulnerabbli.

3. It-trasport

3.1. Fis-suq uniku tal-UE, is-settur tat-trasport jammonta għal 6,3 % tal-PDG tal-UE u jimpjega direttament madwar 13-il miljun ruħ fl-UE: aktar minn 7 % tal-impjiegi totali tal-UE, inklużi madwar 2,3 miljun persuna fil-manifattura tal-karozzi.

3.1.1. It-trasport huwa faċilitatur importanti ta' diversi SDGs fir-rigward tal-iżvilupp ekonomiku, l-industrija u l-SMEs, kif ukoll il-kummerċ u l-investiment. Sadanittant, it-trasport għandu wkoll problemi biex jissodisfa l-SDGs 2 kif ukoll l-objettivi tal-Ftehim ta' Pariġi" ([2]).

3.1.2. It-tfassil tal-politika tat-trasport jeħtieġ li jiffoka fuq it-tlestija ta' suq uniku ġust, effettiv u kompletament diġitalizzat li jġib miegħu benefiċċji tanġibbli għal kulħadd. S'issa għadu taħlita frammentata, inkluż fir-rigward tal-kompetizzjoni internazzjonali. Is-settur tat-trasport jaqdi funzjoni importanti wkoll bħala wieħed mill-faċilitaturi ewlenin tas-suq uniku inġenerali.

([2]) ĠU C 367, 10.10.2018, p. 9.

3.1.3. "Fit-trasport bit-triq għadu ma nstabx bilanċ xieraq validu fl-UE kollha bejn il-klawżoli ta' liberalizzazzjoni u dawk soċjali għas-sewwieqa fit-toroq minkejja l-bidliet reċenti li ġew proposti fil-leġislazzjoni dwar it-toroq" ([3]). In-nuqqas ta' infurzar illum huwa rikonoxxut bħala l-problema ewlenija fit-toroq flimkien ma' nuqqas ta' madwar 20 % ta' sewwieqa fit-toroq.

3.1.4. It-trasport ferrovjarju tal-merkanzija fl-UE, li ġie liberalizzat fl-2007 għadu mhux interoperabbli, minkejja li 50 % tat-traffiku huwa internazzjonali. Is-sodisfazzjon tal-passiġġieri għandu jittejjeb aktar. L-iskjerament tas-Sistema Ewropea tal-Ġestjoni tat-Traffiku Ferrovjarju (ERTMS) għandu jkun il-qofol tal-istrateġija tal-UE għall-Ferroviji Diġitali sabiex il-vantaġġi tagħha jkunu jistgħu jitpoġġew fil-prattika (pereżempju armonizzazzjoni teknika u operazzjonali, żieda fil-kapaċità tan-netwerk, affidabbiltà mtejba, spejjeż ta' manutenzjoni mnaqqsa, operazzjoni awtomatika tal-ferroviji, eċċ.).

3.1.5. Fl-avjazzjoni, is-swieq qed jaħdmu b'mod aktar effiċjenti. Il-prezzijiet tal-biljetti tal-ajru tnaqqsu b'għaxar darbiet minn mindu kien hemm il-liberalizzazzjoni u r-rotot immultiplikaw b'seba' darbiet, iżda l-infrastruttura u l-ispejjeż tas-servizz irduppjaw. Fir-rigward tad-diversi forom ta' impjieg tal-ekwipaġġ tal-ajru, għad hemm għadd kbir ta' problemi u inċertezzi assoċjati jew ma' prattiki li jikkostitwixxu ksur jew ċirkomvenzjoni tal-liġi applikabbli. F'termini ta' effiċjenza akbar, l-Ajru Uniku Ewropew (SES) għandu jiġi implimentat bis-sħiħ, li jirriżulta f'aktar rotot tal-ajru diretti, inqas ħin ta' vvjaġġar u tnaqqis ta' madwar 10 % fl-emissjonijiet tas-CO_2. Il-Kunsill ma għandux jibqa' jimblukkah. Il-KESE jistieden lill-Kunsill jadotta kemm jista' jkun malajr ir-Regolament Rivedut dwar id-Drittijiet tal-Passiġġieri bl-Ajru peress li hemm bżonn ta' kjarifika ewlenija sabiex jitnaqqas b'mod sinifikanti l-għadd ta' kawżi l-qorti.

3.1.6. Ir-Regolament dwar is-Servizzi tal-Portijiet, li ġie adottat dan l-aħħar, finalment jipprovdi lill-portijiet u 'l-partijiet interessati tagħhom b'qafas leġislattiv sod iżda flessibbli flimkien mal-Eżenzjoni Ġenerali Sħiħa għall-Portijiet.

3.2. ***Id-dekarbonizzazzjoni u l-emissjonijiet żero***

3.2.1. It-trasport għadu jiddependi miż-żejt għall-94 % tal-ħtiġijiet tal-enerġija tiegħu. It-trasport bit-triq jikkostitwixxi madwar 73 %. It-trasport huwa l-unika industrija tal-UE li żiedet l-emissjonijiet tagħha tas-CO_2 mill-1990.

3.2.2. Fl-2018, il-KE ppreżentat il-viżjoni tagħha sal-2050 għal futur newtrali għall-klima. Il-kisba ta' tnaqqis konsiderevoli fl-emissjonijiet ser jirrikjedi approċċ sistematiku integrat. Dan jinkludi l-promozzjoni ta' (i) effiċjenza tal-vetturi ġenerali, vetturi u infrastruttura b'emissjonijiet baxxi jew mingħajr emissjonijiet; (ii) bidla sal-2050 għal karburanti alternattivi u mingħajr emissjonijiet netti ta' karbonju; (iii) żieda fl-effiċjenza tas-sistema tat-trasport – billi jsir l-aqwa użu mit-teknoloġiji diġitali u l-ipprezzar intelliġenti u billi jitħeġġu aktar l-integrazzjoni multimodali u l-bidliet lejn modi tat-trasport aktar sostenibbli b'finanzjament suffiċjenti għat-tranżizzjoni u l-estensjoni tan-netwerk tat-trasport pubbliku kif ukoll fiż-żoni rurali. Madankollu, tranżizzjoni lejn ekonomija aktar ekoloġika hija pass diffiċli u ta' tbatija ([4]).

3.2.3. Huwa stmat li sabiex jinkiseb tnaqqis ta' 100 % tas-CO_2 fit-trasport sal-2050 hemm bżonn investiment ta' madwar EUR 800 biljun fis-sena, fil-biċċa l-kbira ffinanzjati mis-settur privat ([5]). Biex jiġi appoġġjat dan l-investiment, hemm bżonn qafas regolatorju b'saħħtu għal finanzi sostenibbli.

3.2.4. Fir-rigward tal-approċċ teknoloġikament newtrali, il-KESE jixtieq jenfasizza li t-teknoloġiji ta' propulsjoni għajr l-elettriku, bħall-idroġenu jew il-karburanti likwidi kompletament ħielsa mill-fossili bħall-HVO100, jipprovdu wkoll potenzjal kbir għal mobilità nadifa ([6]). Bidla modali lejn it-trasport pubbliku hija wkoll mezz attiv tal-protezzjoni tal-klima. Il-manifattura ta' batteriji elettriċi ser tkun fattur għall-indipendenza enerġetika,

3.2.5. Il-KESE jaqbel li l-implimentazzjoni tal-mira tal-Organizzazzjoni Marittima Internazzjonali (OMI) għat-trasport bil-baħar għandha tiġi rikonoxxuta bħala l-ewwel prijorità għas-settur, bl-2023 tkun it-tragward importanti biex jiġu implimentati l-miżuri li għandhom l-għan li jnaqqsu l-emissjonijiet u biex tiġi definita d-direzzjoni f'termini ta' karburanti futuri.

3.2.6. L-investiment f'infrastruttura tal-karburanti nadifa u alternattiva jieħu l-ħin u jiswa l-flus għall-mezzi kollha u għandu jkun akkumpanjat minn inċentivi korrispondenti sabiex isir użu mill-infrastruttura intenzjonata, l-ewwel nett billi tiġi pprovduta l-informazzjoni kollha meħtieġa mill-utenti permezz ta' pjattaformi miftuħa.

([3]) ĠU C 81, 2.3.2018, p. 195
([4]) ESPAS, *Challenges and choices for Europe* (Sfidi u għażliet għall-Ewropa), April 2019.
([5]) COM(2018) 773 final.
([6]) ĠU C 345, 13.10.2017, p. 52, ĠU C 262, 25.7.2018, p. 75.

3.3. ***Il-fatalitajiet tat-trasport jiġu eliminati, is-sewqan awtonomu u l-mobilità bħala servizz***

3.3.1. 95 % tal-inċidenti kollha tat-traffiku fit-toroq Ewropej huma dovuti għal żball mill-bniedem, fejn aktar minn 25300 persuna tilfet ħajjitha fl-2017 u 1,2 miljun persuna sfaw midruba, bl-ispiża tal-inċidenti tammonta għal EUR 120 biljun fis-sena.

3.3.2. It-teknoloġija tat-trasport fuq l-art x'aktarx ser tiġi rivoluzzjonata mid-**diġitalizzazzjoni** u mill-awtomatizzazzjoni: il-KESE jinnota li din it-teknoloġija ġdida għandha l-kapaċità li ttejjeb l-effiċjenza tas-suq tat-trasport kif ukoll li tipprovdi data analitika biex tassisti l-kontroll u l-infurzar tal-leġislazzjoni eżistenti u l-protezzjoni tad-drittijiet tal-bniedem u d-drittijiet soċjali.

3.3.3. Id-diġitalizzazzjoni ser tkun ukoll is-soluzzjoni biex jiġu żviluppati mudelli ġodda tas-suq, inklużi diversi tipi ta' pjattaformi u l-**ekonomija kollaborattiva**, li għadha 'l bogħod milli tkun kompletament żviluppata u x'aktarx mhux ser tkopri ż-żoni rurali fejn it-trasport pubbliku mhuwiex disponibbli. Il-KESE jistieden lill-KE tiżgura s-sikurezza tal-mezzi tat-trasport kondiviż, bl-ewwel wieħed ikun l-iscooters elettriċi.

3.3.4. Bl-introduzzjoni tas-**sewqan awtomatiku**, għandu jkun possibbli li l-imwiet jitnaqqsu b'mod sinifikanti, jew saħansitra jiġu eliminati kompletament. Madankollu, il-KESE jemmen li l-karozzi mingħajr sewwieq ser jiġu aċċettati biss meta dawn jipprovdu l-istess livell ta' sikurezza bħal sistemi oħra ta' trasport għall-passiġġieri, bħall-ferroviji jew l-inġenji tal-ajru kbar. Il-KESE jinnota li hemm ċerti oqsma problematiċi li jistgħu jagħmluha diffiċli li jiġu aċċettati mill-pubbliku: 1) spejjeż addizzjonali, 2) il-kumplessità dejjem tikber tas-sewqan ta' karozza ([7]), 3) il-perjodu twil ta' żmien fejn it-traffiku jkun imħallat (awtomatiku u manwali), meta n-numru ta' inċidenti jista' jiżdied u l-kapaċità fit-toroq tista' tonqos, 4) tħassib dwar is-sikurezza u ċ-ċibersigurtà, u 5) inċertezzi legali dwar ir-responsabbiltà fil-każ ta' inċidenti.

3.3.5. Skont il-KESE "l-ebda fatalità" tista' tiġi inkluża fl-analiżi: għandha tingħata prijorità lill-armonizzazzjoni tar-regoli nazzjonali dwar il-kodiċi tat-triq u tas-sanzjonijiet relatati; l-aċċessibbiltà finanzjarja għall-vetturi "sikuri" ġodda għall-konsumaturi u n-negozji; il-bniedem biss, bħala tali, jista' jagħmel għażliet "etiċi" u li l-magni jridu jakkumpanjaw lill-bniedem u mhux jissostitwixxuh; tnaqqis tal-primjums mill-kumpaniji tal-assigurazzjoni biex in-nies jiġu inċentivati jixtru vetturi aktar sikuri; kwalunkwe regolament ġdid dwar l-aċċess għad-data għall-vetturi għandu jsegwi l-prinċipju tas-sigurtà l-ewwel.

3.3.6. Is-soluzzjonijiet ta' mobilità konnessa u awtomatizzata fil-modi kollha tat-trasport, inkluż it-trasport pubbliku, jirrappreżentaw qasam importanti tal-innovazzjoni fejn l-UE għandha l-potenzjal li ssir mexxejja dinjija. Dan jista' jiġi żviluppat biss permezz ta' kooperazzjoni li tinvolvi sforzi u investimenti pubbliċi u privati.

3.3.7. Il-"mobilità bħala servizz" tiddeskrivi bidla lil hinn mill-mezzi tat-trasport bil-vetturi privati u lejn it-trasport pubbliku u soluzzjonijiet ta' mobilità li jintużaw bħala servizz ([8]). Il-kunċett ewlieni tal-"mobilità bħala servizz" huwa li toffri lill-vjaġġaturi soluzzjonijiet ta' mobilità bbażati fuq il-ħtiġijiet tal-ivvjaġġar tagħhom. Il-"mobilità bħala servizz" tqis lis-sistema kollha tat-trasport bħala entità waħda. Il-mobilità fuq talba (on-demand) tista' tgħin ukoll biex ittejjeb l-aċċess għal mobilità għaċ-ċittadini li jgħixu f'żoni remoti jew li jesperjenzaw diffikultajiet ta' mobilità (pereżempju l-anzjani u/jew il-persuni b'diżabilità).

3.4. ***Investiment***

3.4.1. Il-KESE jirrikonoxxi li f'ħafna żoni fl-Ewropa, in-netwerk attwali tal-infrastruttura tat-trasport mhuwiex effiċjenti. Sabiex tiġi antiċipata d-domanda dejjem tiżdied għas-servizzi tat-trasport, huma meħtieġa ammonti sinifikanti ta' investiment pubbliku u privat biex tinbena u tittejjeb l-infrastruttura tat-trasport.

3.4.2. **It-tlestija tan-netwerk TEN-T** fil-ħin, b'kopertura ġeografika ottimizzata, għandha tkun prijorità assoluta: in-netwerk ewlieni tat-TEN-T sal-2030 u n-netwerk komprensiv sal-2050 jew qabel. Biex jinkiseb in-netwerk ewlieni biss hemm bżonn investimenti ta' madwar EUR 500 biljun, mingħajr ma jitqiesu r-reżiljenza u t-titjib tal-infrastruttura eżistenti. Dawn l-investimenti ma jistgħux jiġu ffinanzjati biss mill-għotjiet tal-FNE jew mill-istrumenti tal-UE, u r-riżorsi tal-Istati Membri x'aktarx li mhumiex biżżejjed. Hemm riskju konkret ta' dewmien sostanzjali.

([7]) ĠU C 440, 6.12.2018, p. 191.
([8]) ĠU C 345, 13.10.2017, p. 52.

3.4.3. L-għotjiet ser ikomplu jaqdu rwol importanti fil-politika tal-investiment tal-UE fis-settur tat-trasport, b'mod partikolari f'dawk il-każijiet fejn l-investimenti tas-suq huma aktar diffiċli biex jitwettqu. Madankollu, it-taħlita tal-għotjiet ma' sorsi oħra ta' finanzjament, bħas-self mill-Bank Ewropew tal-Investiment jew mis-settur privat, u l-mobilizzazzjoni ta' investituri mis-settur pubbliku u privat inkluża l-kooperazzjoni pubblika u privata, huma għodod addizzjonali essenzjali.

3.4.4. "Il-KESE jitlob li jsir investiment fit-teknoloġija u l-infrastruttura li fuqhom jista' jinbena t-trasport diġitali, b'mod partikolari l-ġestjoni tat-traffiku u s-sistemi ta' kontroll: SESAR[…] ERTMS […] u C-ITS. Barra minn hekk, il-konnessjonijiet tal-5G iridu jsiru disponibbli tul in-netwerk ewlieni tat-TEN-T. L-istrumenti ta' finanzjament tal-UE bħall-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa, l-InvestEU u l-Orizzont 2020 għandhom jagħtu prijorità lil dawn l-impriżi" ([9]).

3.4.5. "Il-KESE […] jikkunsidra li […] **sistema ta' pedaġġ tat-triq**, konformi mal-prinċipji ta' "min juża jħallas" u "min iniġġes iħallas", ikollha effett pożittiv jekk id-dħul diġà jkun ġie assenjat" ([10]).

4. L-enerġija

4.1. *Suq uniku għall-enerġija*

4.1.1. Fl-2016, il-fatturat tas-settur tal-enerġija tal-UE kien ta' EUR 1881 biljun u impjega direttament madwar 1630000 persuna.

4.1.2. L-Ewropej kollha għandu jkollhom aċċess għal enerġija sigura, sostenibbli u affordabbli. Dan huwa l-objettiv primarju tal-Unjoni tal-Enerġija. Il-KESE jesprimi d-dispjaċir tiegħu għad-differenzi sinifikanti fil-prezzijiet tal-enerġija fl-Istati Membri, li juri nuqqas kbir fis-**Suq Uniku tal-Enerġija**. Bl-implimentazzjoni tal-Unjoni tal-Enerġija tal-UE u tas-Suq Uniku Diġitali, huwa mistenni li apparti l-komponent tat-taxxa, il-prezzijiet jikkonverġu.

Id-diġitalizzazzjoni bbażata fuq il-bniedem fir-rigward tas-settur tal-enerġija hija kruċjali għall-UE, peress li tista' tippermetti li l-konsumaturi u l-prosumaturi tal-enerġija jkunu fil-qalba tal-kwistjoni u peress li tikkontribwixxi għal disinn ġdid għas-swieq tal-enerġija.

4.2. *Id-diġitalizzazzjoni u t-teknoloġiji l-ġodda*

4.2.1. Fil-kuntest tal-Pjan SET, id-diġitalizzazzjoni tipprovdi opportunitajiet ġodda għall-fornituri billi tottimizza l-assi prezzjużi tagħhom, tintegra enerġiji rinnovabbli minn riżorsi varji u distribwiti, u tnaqqas l-ispejjeż operazzjonali; filwaqt li fl-istess ħin, għandha tiffavorixxi lil kulħadd billi tnaqqas il-kontijiet tal-enerġija għall-pubbliku u għan-negozji, permezz ta' effiċjenza enerġetika u parteċipazzjoni f'mekkaniżmi ta' domanda flessibbli. Il-KESE jistieden lill-KE taċċessa r-riżultati miksuba u fejn meħtieġ tieħu azzjoni ulterjuri.

4.3. *Il-grilja tal-enerġija intelliġenti u s-sorsi ta' enerġija rinnovabbli*

4.3.1. L-ispejjeż ta' ċerti sorsi rinnovabbli huma stmati li diġà jinsabu qrib il-prezzijiet tas-suq attwali.

4.3.2. Is-soluzzjonijiet tal-enerġija distribwita u l-kontrolli intelliġenti qed jorħsu. Il-grilji intelliġenti huma komponent prinċipali ta' din is-sistema emerġenti; bid-diġitalizzazzjoni ser jgħinu jikkollegaw ambjenti ġodda tal-enerġija. Is-sistemi intelliġenti tal-enerġija tal-futur mhux se jiżviluppaw b'mod iżolat, iżda se jikkollegaw – b'mod diġitali u fiżiku – tipi differenti ta' netwerks tal-enerġija u tat-trasport, b'aktar opportunitajiet. L-elettriku x'aktarx ikun l-ewwel settur tal-enerġija li jintlaqat, bid-diġitalizzazzjoni li tippermetti konnessjonijiet aktar b'saħħithom mas-settur tat-tisħin u t-tkessiħ, b'mod partikolari fil-bini u s-settur tal-mobilità, waqt li tiġi promossa parteċipazzjoni msaħħa tal-partijiet interessati fil-ktajjen tal-valur lokali, reġjonali u Ewropej li jinvolvu lill-komunitajiet lokali u lill-prosumaturi fil-komunitajiet tal-enerġija u t-tranżazzjonijiet tal-enerġija u jsaħħu l-innovazzjoni u n-negozji Ewropej.

4.3.3. L-Orizzont 2020 iffinanzja sensiela ta' proġetti ta' dimostrazzjoni dwar id-distribuzzjoni tal-grilja, il-grilji tat-trażmissjoni, il-ħżin distribwit, il-ħżin fuq skala kbira, is-sorsi ta' enerġija rinnovabbli u s-sorsi tat-tisħin u t-tkessiħ, li jkopru teknoloġiji għall-konsumatur, teknoloġiji tal-grilja, servizzi anċillari għas-suq, ħżin tal-enerġija u tal-ilma, batteriji, turbini tar-riħ, enerġija fotovoltajka, enerġija solari, enerġija termali, bijogass u mikroġenerazzjoni. Il-KESE jilqa' l-ħolqien tal-Fond għall-Innovazzjoni li ser jipprovdi appoġġ dejjem akbar għall-proġetti ta' dimostrazzjoni.

([9]) ĠU C 345, 13.10.2017, p. 52.
([10]) ĠU C 81, 2.3.2018, p. 195.

4.3.4. Il-KESE jheġġeġ lill-UE tieħu aktar passi biex jinqered il-faqar enerġetiku. Għandhom jittieħdu miżuri konkreti biex tiġi ffaċilitata r-rinnovazzjoni profonda tal-bini, u fejn ikunu utli għandhom jiġu installati l-pannelli solari għal dawk li jinsabu f'kundizzjonijiet ta' faqar enerġetiku jew huma f'riskju li jispiċċaw fih. L-UE għandha żżomm f'moħħha li l-fqar ma jistgħux jaffordjaw tali miżuri.

4.3.5. Il-KESE jilqa' b'sodisfazzjon il-ħidma tal-Pjattaforma għar-Reġjuni tal-Faħam fi Tranżizzjoni. It-tranżizzjoni tal-enerġija tabilħaqq tħalli impatt fuq xi reġjuni aktar minn oħrajn, speċjalment fejn ikunu kkonċentrati l-estrazzjoni tal-karburanti fossili, il-produzzjoni tal-enerġija u l-produzzjoni intensiva fl-enerġija. Għalhekk, il-bidla strutturali fir-reġjuni u s-setturi intensivi fil-faħam u l-karbonju se jkollha tiġi mmonitorjata b'attenzjoni u ġestita b'mod effettiv, biex tiġi żgurata tranżizzjoni ġusta u soċjalment aċċettabbli li tinkludi lil kull ħaddiem u reġjun.

4.3.6. L-industriji intensivi fl-enerġija jinkludu aktar minn 6 miljun impjieg dirett fl-Ewropa u huma l-bażi għall-ktajjen ta' valur multipli, inklużi s-sistemi ta' enerġija nadifa. L-emissjonijiet mill-industriji intensivi fl-enerġija jammontaw għal 60 sa 80 % tal-emissjonijiet industrijali. L-isfidi marbutin mad-dekarbonizzazzjoni tas-setturi intensivi fl-enerġija huma enormi u ser jirrikjedu innovazzjonijiet kemm teknoloġiċi kif ukoll mhux teknoloġiċi (eż. mudelli ta' negozju ġodda).

4.4. ***L-investiment fl-enerġija***

4.4.1. It-tisħiħ tas-suq Ewropew tal-enerġija, l-iffaċilitar tat-tranżizzjoni tal-enerġija u l-iżgurar tat-tħaddim sigur tas-sistema kollha jiddependu fuq grilji tat-trażmissjoni adegwati, żviluppati sew u kosteffikaċi fl-Ewropa.

4.4.2. L-innovazzjoni, bħall-injezzjonijiet fi grilji tal-gass miksub mill-elettriku, jew l-idroġenu, tista' twassal għal riżultati sostanzjali u ssir ekonomikament vijabbli jekk tkun appoġġjata b'mod effiċjenti.

4.4.3. L-investiment annwali medju fis-settur tal-enerġija fix-xenarji ta' tnaqqis ta' 100 % tas-CO_2 [11] ikun jammonta għal EUR 547 biljun fis-sena (2,8 % tal-PDG) fil-perjodu 2031-2050, meta mqabbel ma' EUR 377 biljun (1,9 % tal-PDG) għal-linja bażi. Dawn iċ-ċifri jirrappreżentaw ammont sinifikanti, anki għal ekonomija żviluppata.

5. **Servizzi ta' Interess Ġenerali**

5.1. Il-linja strateġika ewlenija għandha timplimenta approċċ iffukat fuq il-persuni biex twassal servizzi ta' interess ġenerali bħala xpruni tat-tkabbir Ewropew sostenibbli. L-aħħar prinċipju li huwa l-għoxrin wieħed tal-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali jindirizza l-aċċess għas-servizzi essenzjali, u jiddikjara li kulħadd għandu d-dritt li jkollu aċċess għal servizzi essenzjali ta' kwalità tajba, inklużi l-ilma, is-sanitazzjoni, l-enerġija, it-trasport, is-servizzi finanzjarji u l-komunikazzjonijiet diġitali. Biex dan jidħol fis-seħħ, huma meħtieġa miżuri speċifiċi ta' żvilupp sostenibbli u ta' koeżjoni.

5.2. ***Iċ-ċittadini u n-negozji qed jitolbu governanza aktar miftuħa, trasparenti, responsabbli u effettiva.*** Meta jintlaħqu l-ekonomiji ta' skala u l-aġilità billi jiġu adottati arkitetturi tal-cloud computing dawn jgħinu biex nimxu lejn il-gvern elettroniku, is-saħħa elettronika, l-akkwist elettroniku u l-fatturazzjoni elettronika, biex b'hekk is-servizzi pubbliċi jkunu jistgħu jaqsmu l-informazzjoni u jagħmluha aktar faċli għaċ-ċittadini u n-negozji biex jinteraġixxu.

5.3. Hemm riskju li l-anzjani jew il-konsumaturi illitterati fil-qasam diġitali jiġu esklużi bħala riżultat tad-diġitalizzazzjoni kompluta tas-servizzi ta' interess ġenerali. Għaldaqstant, għandhom jinżammu xi punti ta' aċċess konvenzjonali għal dawn is-servizzi.

5.4. Il-KESE jirrakkomanda li s-Semestru Ewropew jinkludi dispożizzjonijiet dwar ir-responsabbiltà u t-trasparenza tal-allokazzjoni tas-servizzi ta' interess ġenerali fl-Istati Membri kif ukoll l-aċċess u l-funzjonament tajjeb tas-servizzi.

5.5. Ħafna ċittadini fl-Unjoni Ewropea jiffaċċjaw, f'livelli differenti, diffikultajiet ekonomiċi serji biex jaċċessaw servizzi essenzjali, fost l-oħrajn fl-oqsma tal-akkomodazzjoni, l-enerġija, il-komunikazzjonijiet elettroniċi, it-trasport, l-ilma, il-kura tas-saħħa u s-servizzi soċjali.

5.6. Nuqqas ta' aċċess għas-servizzi ta' interess ġenerali jista' jiddependi fuq firxa ta' fatturi: dan jista' jkun ekonomiku, ġeografiku, soċjali (trattament inugwali), fiżiku (minħabba diżabilità) jew il-fatt li ma jkunx xieraq għall-ħtiġijiet u/jew il-progress tekniku (spariġġ/livell inadegwat ta' kwalità u/jew ta' sikurezza). It-teknoloġiji diġitali jistgħu jgħinu biex jingħelbu wħud minn dawn l-isfidi.

[11] COM(2018) 773 final.

5.7. Fil-każ ta' servizzi tal-kura tas-saħħa, id-diġitalizzazzjoni għandha l-potenzjal li twassal prevenzjoni, dijanjożi u trattament aħjar tal-mard. Għodod bħar-rekord elettroniku tas-saħħa jistgħu jippermettu lill-konsumaturi jkollhom aċċess kontinwu għall-istorja medika u l-preskrizzjonijiet farmaċewtiċi tagħhom. L-apps tas-saħħa mobbli u l-konsultazzjonijiet mediċi onlajn jistgħu jipprovdu appoġġ eċċellenti lill-pazjenti u lill-konsumaturi fl-isforzi tagħhom biex jibqgħu b'saħħithom u jevitaw il-mard, speċjalment għal dawk li jgħixu f'żoni remoti. Madankollu, il-benefiċċji tal-prodotti u s-servizzi diġitali tas-saħħa jinvolvu riskji serji fir-rigward tal-privatezza, is-sigurtà u s-sikurezza tal-pazjenti, peress li l-vjolazzjoni tar-rekords u d-data tas-saħħa personali maħżuna f'ambjenti tal-kura tas-saħħa jistgħu jsiru aktar frekwenti. L-UE għandha tiżviluppa qafas regolatorju komprensiv biex tiżgura approċċ armonizzat.

5.8. Minħabba ż-żieda fl-użu tas-servizzi u tal-prodotti tas-saħħa diġitali, mhux l-inqas f'ambjent transkonfinali, huwa importanti wkoll li jiġi armonizzat l-approċċ għar-responsabbiltà fir-rigward ta' tali servizzi u prodotti madwar l-UE. Għandhom jiġu stabbiliti miżuri leġislattivi bħal sorveljanza tas-suq u infurzar tal-liġi b'saħħithom, kif ukoll għodod ta' rimedju effiċjenti għall-prodotti u s-servizzi tas-saħħa diġitali, sabiex jikkontribwixxu għall-protezzjoni effettiva tal-konsumaturi tal-UE.

5.9. Il-KESE jħeġġeġ lill-KE tiżviluppa qafas xieraq li s-sistemi tal-kura tas-saħħa nazzjonali jkunu jistgħu jikkondividu għall-finijiet ta' riċerka u ta' innovazzjoni żviluppati mill-istituzzjonijiet u l-kumpaniji tal-UE fir-rigward tad-data dwar is-saħħa taċ-ċittadini tal-UE skont ir-Regolament Ġenerali dwar il-Protezzjoni tad-Data, jiġifieri taħt kundizzjonijiet stretti ta' privatezza u anonimità.

5.10. Fil-każ tas-servizzi ta' interess ġenerali, l-operaturi għandhom jipprovdu servizzi b'mod diġitali filwaqt li jżommu mezzi oħra aċċessibbli għal dawk li mhumiex konnessi kemm jekk din tkun l-għażla tagħhom kif ukoll għax ma jkunux jistgħu.

5.11. Is-servizzi ta' interess ġenerali fit-trasport pubbliku huma kruċjali biex tittejjeb il-kwalità tal-ħajja u jintlaħqu l-għanijiet bażiċi tal-UE. Hemm bżonn ta' diskrezzjoni wiesgħa għall-awtoritajiet pubbliċi biex jipprovdu, jikkummissjonaw u jorganizzaw is-servizzi ta' interess ġenerali.

6. **5G**

6.1. ***It-tnedija tal-5G fis-Suq Uniku***

6.1.1. L-awtoritajiet pubbliċi bdew jieħdu miżuri biex jiffaċilitaw l-introduzzjoni tal-5G fis-Suq Uniku inklużi l-assenjazzjonijiet tal-ispettru tal-5G. Fix-xhur li ġejjin, l-operaturi Ewropej tal-mowbajl għandhom jippreparaw biex jintroduċu u jwettqu testijiet f'kundizzjonijiet "reali", peress li l-ewwel smartphones u terminals bil-5G huma mistennija li jkunu disponibbli fl-ewwel nofs tal-2019. Madankollu, tnax-il Stat Membru biss lestew jew nedew mill-inqas irkant wieħed tal-ispettru, sal-bidu ta' Diċembru 2018.

6.1.2. Fil-livell internazzjonali, il-pajjiżi kollha qed jikkompetu biex ikunu minn tal-ewwel li jniedu l-5G mal-pajjiż kollu. L-UE qiegħda tikkompeti wkoll. Il-ħames bejjiegħa ewlenin ta' infrastruttura jinkludu żewġ fornituri Ewropej, tnejn Ċiniżi, u wieħed Korean. L-ebda waħda mill-kumpaniji Ewropej ewlenin mhi minn ta' quddiem biex tipproduċi apparat u chipsets tal-5G.

6.1.3. Il-KESE jwissi li l-kompetittività tal-industriji Ewropej bħalma huma l-industriji tat-trasport u l-karozzi, l-enerġija, il-kimiki u l-farmaċewtiċi, il-manifattura, inklużi l-SMEs, u dawk tal-finanzi, fejn l-Ewropa hija quddiem nett, ser tiddependi fuq il-kapaċità li jiġu integrati u użati s-servizzi tal-5G.

6.1.4. Il-KESE huwa konxju li x-xjenzati jwissu kontra l-perikli potenzjali tar-radjazzjoni elettromanjetika għas-saħħa tal-bniedem u l-ambjent minħabba l-5G, speċjalment minħabba l-emissjonijiet tal-frekwenza tar-radju qawwija ħafna u li għandhom penetrazzjoni b'saħħitha fil-binjiet u f'postijiet oħrajn fil-magħluq. Il-KESE jistieden lill-Kummissjoni biex tara li jitwettaq studju tal-impatt bijoloġiku tar-radjazzjoni tal-5G u tar-riskju ta' interferenza ma' firxiet oħrajn tal-frekwenza.

6.2. ***Il-ħtiġijiet tal-investiment għall-5G***

6.2.1. L-investimenti minn atturi fis-suq fl-Ewropa għall-5G huma stmati bejn EUR 60-100 biljun fis-sena għall-ħames snin li ġejjin. Dawn ser jipprovdu konnettività tal-gigabits lill-ixpruni soċjoekonomiċi Ewropej ewlenin kollha. Sabiex tittejjeb il-konnettività fiż-żoni rurali ser ikun hemm bżonn investiment ulterjuri ta' EUR 127 biljun.

6.2.2. Il-5G ser tgħolli t-teknoloġija mobbli u tal-Internet għall-istatus ta' Teknoloġija għal Użu Ġenerali li ser taffettwa l-produttività u l-attività ekonomika f'firxa wiesgħa ta' industriji li jimmaniġġjaw għadd akbar ta' apparati u volum akbar ta' data, filwaqt li tippermetti l-użu massiv tal-Internet tal-oġġetti u tiżviluppa Servizzi ta' Missjonijiet Kritiċi.

7. **Kummenti speċifiċi**

7.1. Barra minn hekk, il-KESE jistieden lill-istituzzjonijiet tal-UE biex iqisu b'mod profond l-isfidi li ġejjin, li l-Kumitat diġà ħadem u se jkompli jaħdem fuqhom fil-futur, bħala kwistjonijiet importanti li għandhom jiġu indirizzati fil-kuntest ta' din l-Opinjoni:

— Jiġu internalizzati l-kostijiet esterni kollha permezz ta' inċentivi pożittivi u negattivi ([12]);

— Id-Direttiva dwar it-Tassazzjoni tal-Enerġija skont is-CO_2, l-NOx u l-SOx ([13]);

— Sistema ta' soluzzjonijiet għall-enerġija distribwita ([14]);

— L-istabbiltà tas-suq tas-sistema għall-iskambju ta' kwoti tal-emissjonijiet (ETS) għall-perjodu ta' negozjar li jmiss tal-ETS (fl-2021) u l-miżuri tal-ETS wara l-2020 ([15]);

— Pjattaforma ta' skambju ta' informazzjoni diġitali dwar il-grilji għall-ġestjoni tal-flussi tal-elettriku ([16]);

— Il-ġestjoni tal-Big Data fis-settur tal-enerġija ([17]);

— l-isfidi soċjali u ekonomiċi involuti fit-tneħħija gradwali tal-faħam ([18]);

— Ir-reatturi nukleari modulari żgħar (50-300 MW) li huma irħas u aktar faċli biex jiġu installati. l-istandards tal-UE meħtieġa ([19]);

— Il-grilji b'vultaġġ għoli fuq distanza twila li jikkollegaw il-kontinenti: perspettiva Ewropea-Ażjatika ([20]);

— Is-sikurezza tal-provvista u l-protezzjoni tal-investiment ([21]);

— L-effiċjenza fl-enerġija ([22]);

— Iċ-ċertifikazzjoni minn qabel tal-prodotti ([23]);

— Ir-regoli tal-cloud ([24]);

— Il-pjattaformi tal-manifattura tal-UE ([25]);

([12]) ĠU C 190, 5.6.2019, p. 24, ĠU C 110, 22.3.2019, p. 33.
([13]) ĠU C 228, 5.7.2019, p. 37.
([14]) ĠU C 34, 2.2.2017, p. 44.
([15]) ĠU C 424, 26.11.2014, p. 46; ĠU C 288, 31.8.2017, p. 75
([16]) ĠU C 34, 2.2.2017, p. 44; ĠU C 345, 13.10.2017, p. 52; ĠU C 262, 25.7.2018, p. 86
([17]) Final study on The ethics of Big Data: Balancing economic benefits and ethical questions of Big Data in EU policy context (L-etika tal-Big Data: nibbilanċjaw il-benefiċċji ekonomiċi u l-kwistjonijiet etiċi dwar il-Big Data fil-kuntest ta' politika tal-UE); ĠU C 242, 23.7.2015, p. 61.
([18]) ĠU C 303, 19.8.2016, p. 1.
([19]) ĠU C 237, 6.7.2018, p. 38; ĠU C 341, 21.11.2013, p. 92; ĠU C 110, 22.3.2019, p. 141.
([20]) ĠU C 228, 5.7.2019, p. 95, ĠU C 143, 22.5.2012, p. 125.
([21]) ĠU C 143, 22.5.2012, p. 125; ĠU C 271, 19.9.2013, p. 153; ĠU C 424, 26.11.2014, p. 64; ĠU C 264, 20.7.2016, p. 117.
([22]) ĠU C 191, 29.6.2012, p. 142.
([23]) ĠU C 228, 5.7.2019, p. 74; ĠU C 75, 10.3.2017, p. 40; ĠU C 81, 2.3.2018, p. 176.
([24]) ĠU C 487, 28.12.2016, p. 86.
([25]) Information Report of Consultative Commission of European Economic and Social Committee on Industrial Change on Fostering incremental innovation in high manufacturing areas (Mhux disponibbli bil-Malti); ĠU C 332, 8.10.2015, p. 36; ĠU C 299, 4.10.2012, p. 12.

— It-telekomunikazzjonijiet u n-netwerk tad-data ([26]);

— Il-fluss tad-data jrid ikun protett u affidabbli ([27]);

— Sjieda tad-data u drittijiet tad-data ([28]);

— Ħżin tad-data fl-UE ([29]).

Brussell, is-17 ta' Lulju 2019.

Il-President
tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew
Luca JAHIER

([26]) ĠU C 125, 21.4.2017, p. 74.
([27]) ĠU C 440, 6.12.2018, p. 8, ĠU C 227, 28.6.2018, p. 86.
([28]) ĠU C 288, 31.8.2017, p. 107; ĠU C 81, 2.3.2018, p. 209; ĠU C 237, 6.7.2018, p. 32.
([29]) *ĠU C 345, 13.10.2017, p. 52, ĠU C 227, 28.6.2018, p. 11.*